

Tézisek

A nyolcvanas évektől napjainkig a média sokkal nagyobb léptékű változáson ment át, mint az azt megelőző évtizedek, évszázadok alatt. Új technikai eszközök váltak általánossá, melyek felülírták a korábbi hagyományos tömegkommunikáció lehetőségeit. Az évtizedeken át megszokott egyirányú tájékoztatást egy sokszínűbb, szabadabb és demokratikusabb tájékoztatás váltotta fel. Ma már az újságírás civillé vált abban az értelemben, hogy a hétköznapi ember telefonkészülékével képeket, felvételeket juttathat el a „hivatásos” szerkesztőségekhez, közösségi oldalakon lehet kommunikálni, tájékoztatni.

A hatalom médiához fűződő viszonya is megváltozott, átalakult. A volt szocialista országok pártállami kézi vezérléses sajtóirányításának helyébe a plurális társadalmak léptek, amelyek a sajtó működését törvényekkel szabályozzák. A változás nem jelentette automatikusan a piac kiépülését. És azt se, hogy az aktuális kormányok, hatalmak ne igyekeznének kisebb-nagyobb mértékben közvetlenül vagy közvetve befolyásolni a sajtó, a média működését.

Gálik Mihály a lengyel Karol Jakubowiczot idézi, aki a poszt-kommunista országokban vizsgálta a média rendszerváltozásának irányzatait. (Gálik, 2005. 423.p.) Kategóriarendszere szerint az „idealista” irányzat az egykori ellenzékiek magatartását tükrözi, melyben minden kérdést a fennálló kommunista hatalommal szemben fogalmaztak meg. A hangsúlyt a részvételre, a hozzáférés demokratizmusára helyezték.

Az „utánzás” irányzata a nyomtatott sajtó liberalizálását és a duális médiarendszer kialakulását jelenti.

Az „atavista” pedig az új politikai elit irányítása alatt működő médiarendszer létrehozását.

Jakubowicz modellje többé-kevésbé a hazai átalakulásnak is jellemzője. A nyolcvanas évek közepétől szerveződő majd pártokká alakuló ellenzék következetesen bírálta a fennálló szocialista rendszert. Megszólalásaikban (kezdetben szamizdatokban, majd a legitim nyilvánosság médiájában) határozottan mondták ki, hogy a rendszer nem megjavítható, és hogy Kádárnak mennie kell. Jogokat követeltek, részvételi jogot, valamint szólásszabadságot, a média demokratizálását. Magyarországon az „utánzás” folyamata nem egyszerre történt meg. Az írott sajtó magánkézbe adása konfliktusokkal bár, de viszonylag gyorsan lezajlott, a duális médiarendszer azonban évekig váratott magára. A Németh-kormány által elrendelt frekvenciamoratórium nem tette lehetővé, hogy létrejöjjön a duális médiarendszer. Az ezt lehetővé tévő törvényt 1995-ben fogadta el a parlament. Jakubowicz „atavista” irányzata ezt követően értelmezhető, de az eltelt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a médiarendszer

irányításáról az egymást váltó kormányok eltérően gondolkodtak, és a hatalom médiához fűződő gyakorlata is lényeges különbségeket mutat.

Doktori dolgozatomban az eltelt három évtized magyar sajátosságainak, a média és a hatalom viszonyának leírására vállalkozom. Jakubowicz irányzatát alapul véve négy, tartalmában eltérő korszakot vázolok.

Elsőként a késő-Kádár kor jellemzőit veszem sorra. Elemzem, hogy milyen események, politikai harcok, szembenállások történtek a szabad választásokig és a többpárti parlament megalakulásáig.

Ezt követően a médiaháború éveit vizsgálom, melynek alapvető okaként a médiatörvény hiányát tekintem.

A harmadik periódus időben a leghosszabb, ezek a médiatörvény utáni évek, melyek fő jellemzője a politikai konszenzuskényszer, majd a megállapodások elmaradása, felmondása.

Minden korábbinál nagyobb szabadságot, lehetőséget kapott a Fidesz-KDNP pártszövetség a 2010-es országgyűlési választásokon, miután a parlamentben kétharmados többséget szerzett. A lehetőséggel úgy élt, hogy gyökeresen átalakította a médiairányítás rendszerét, megváltoztatta a közszolgálati intézmények struktúráját, működését, valamint átírta a korábbi sajtótörvényt és a médiatörvényt. A 2010 óta eltelt évek önálló fejezetet jelentenek a magyar média történetében.

Tapasztalataim szerint az elmúlt harminc év ezekkel a szakaszokkal írható le. Az egyes periódusokat elemezve bemutatom a média és a politika változását, átalakulását.

Gyuricza Péter